

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЕНДЕРНА ІСТОРІЯ

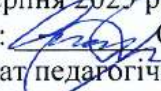
Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 032 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма Історія та археологія

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права
та міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.
Голова: Світлана МОЦАК
кандидат педагогічних наук, доцент

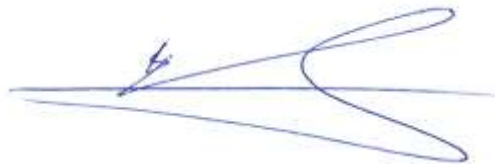
Суми – 2025

Розробник:

Кудінов Дмитро Валерійович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від «28 серпня» 2025 р.

Завідувач кафедри

кандидат історичних наук, доцент

В'ячеслав ОЛІЦЬКИЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Бакалавр	Обов’язкова
		Рік підготовки:
		4-й
		Семестр
		8-й
		Лекції
		20 год.
		Практичні, семінарські
		26 год.
		Самостійна робота
		72 год.
		Вид контролю: залік
Загальна кількість годин – 120		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна-дисципліна «Гендерна історія» є дисципліною, що висвітлює важливу складову соціальної історії. Вона нерозривно пов'язана із загальною історією України, всесвітньою історією, історією культури, соціологією та сексологією. Знання гендерної історії дозволить краще зрозуміти питання трансформації статевих відносин, ролі чоловіків і жінок в історії, консервації чи лібералізації сексуального життя людей, формування гендерного порядку відповідного певній стадії історичного розвитку.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Гендерна історія» – формування цілісного уявлення про гендерну історію, опанування студентами методологією і концептуальним апаратом гендерної історії, усвідомлення інтегративного потенціалу гендерного аналізу в історичній науці.

Навчальна дисципліна «Гендерна історія» входить до переліку вибірових компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної підготовки).

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**:

ІК 1. Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей**:

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність аналізувати події і процеси національної історії у загальноєвропейському та загальносвітовому контекстах.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Гендерна історія» базується на знаннях таких дисциплін як «Давня історія України», «Середньовічна та ранньомодерна історія України», «Модерна історія України», «Новітня історія України», «Історія античності», «Історія середніх віків і раннього нового часу», «Історія Центральної і Східної Європи», «Педагогіка», «Психологія».

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Аналізувати та пояснювати суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.

4. Критерії оцінювання результатів навчання Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Загальна сума
										100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9		
Поточний контроль									72	
8	8	8	8	8	8	8	8	8		
Контроль самостійної роботи										100
4	3	3	3	3	3	3	3	3	28	

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **72 бали:** участь у **семінарах** – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **28 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе тощо.

Разом – **100 балів**.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує релігійні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.

4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує релігійні явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує релігійні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає релігійні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

4.2. Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	- студент упевнено оперує обсягом навчального матеріалу і застосовує його для розв’язання проблем; - самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; - може характеризувати та аналізувати історичну інформацію; - співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації історичної науки; - знає історіографію розглядуваних проблем; - студент виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати матеріал, наводити чисельні приклади; - вільно користується тематичними картами; - розуміє основні тенденції розвитку історичних проблем слов’янства;
82 - 89	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи;

	- дає загальну характеристику подій (причини, наслідки, значення); - встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
74 - 81	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - не достатньо повно дає характеристику подій (причини, наслідки, значення); - на посередньому рівні встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
64 - 73	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стисло характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
60 - 63	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стисло характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
35-59	- коли студент дуже слабо володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - впізнає постать чи подію лише за детальним описом; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні "так – ні");
1 - 34	- коли студент зовсім не володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - не впізнає постать чи подію; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні;

	- вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так – ні”);
--	---

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Гендерна історія» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов’язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15–20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання для самоконтролю:

1. Гендерний порядок у баченні отців Церкви (Августин Аврелій, Василь Великий, Іоанн Златоуст).
2. Боротьба за емансипацію жінок у мусульманському світі, XX–XXI ст.
3. Репресивна статевая мораль та антисексуальна агітація в ранньомодерній Європі.
4. Історія контрацепції – від механічного запобігання вагітності в стародавньому світі до календарного ритму й пероральної контрацепції другої половини XX ст.
5. Еволюція сімейних відносин у Римській республіці та доби принципату.
6. Середньовічний європейський ідеал «прекрасної дами».
7. Маскулінність в античному світі.
8. Жіночий костюм ранньомодерної епохи: декоративність проти практицизму.
9. Становище жінки в Ісламській Республіці Іран: правові обмеження, ісламські традиції та боротьба за емансипацію.
10. Феномен гяру, когяру й гангуро в Японії на зламі XX–XXI ст.
11. Маскулінність скіфів за повідомленнями античних авторів.
12. Зміна ставлення до онанізму в суспільній свідомості європейців: норма – гріх – патологія – норма.
13. Традиція викупу дівчини в народів Кавказу.
14. Проституція в західноукраїнських землях, XIX – початок XX ст.
15. Покарання жінок за перелюб у минулому та в сучасності: релігійна детермінація, правові норми та репресивні практики.
16. Культура статевих відносин в «Камасутрі»: сімейні обов’язки, довіра, жінка-добродійниця.
17. Софія Русова в боротьбі за права жінок.
18. Професійна сегрегація за ознакою статі в XX ст.
19. Сексіндустрія в Таїланді в останній третині XX – на початку XXI ст.
20. Формування «галантного» ставлення до жінки в епоху Бароко та Просвітництва.
21. Гендерні відносини в Імперії Інків.
22. Протофемінізм епохи Просвітництва.
23. Сьодзьо епохи Мейдзі: ідеали жіночості періоду модернізації Японської імперії.
24. Вплив на статеву мораль поширення венеричних пошестей у ранньомодерній Європі.
25. Кохання й проституція в окупованій нацистами Україні.
26. Погляд на гендерні відносини Муаммара Каддафі й становище жінки в Лівійській Джамахірії.
27. Народження й розвиток кінематографічної порнографії.
28. Маскулінність вікінгів.
29. «Вечорниці» в традиційній культурі українців: моральне і сексуальне виховання памолоді.
30. Культура лупанаріїв у Давньому Римі.

31. Феномен Джакомо Казанови.
32. Сексуальна революція в СРСР у 1920-ті роки.
33. Політика «рівних можливостей» у США в другій половині XX – у XXI ст.
34. «Подвійний стандарт» статевої культури індустріальної епохи на Заході.
35. Боротьба ЛГБТ-спільноти за свої права в другій половині XX ст.
36. Побут української жінки в традиційній народній культурі.
37. Еммелін Панкгерст на чолі жіночого руху у Великобританії.
38. Християнська критика розпусти періоду пізньої Античності.
39. Негативізація образу жінки в католицькій Європі епохи Середніх віків.
40. Дослідження інституту сім'ї в гендерній соціології.
41. Правила поведінки жінки в суспільстві: епоха модерну.
42. Субкультура ВІЛ-інфікованих осіб.
43. «Гавайський шлюб»: гендер по-полінезійськи.
44. Гонитва відьом у середньовічній Європі.
45. Проблема чоловічої емансипації в XXI ст.
46. Шлюб і сексуальність в Давній і Середньовічній Індії.
47. «Кріпацькі гареми» в Україні дореформеного періоду: дворянська розпуста та насилля над особистістю жінки.
48. Трансгендерний перехід: ретроспективний погляд.
49. Любовна лірика Давнього Єгипту як історичне джерело з вивчення гендерних відносин.
50. Насилля над жінками під час локальних конфліктів у другій половині XX ст.
51. Емансипація жінки по-радянськи.
52. Сім'я в державі ацтеків: статево-соціальна роль чоловіка й жінки, соціальний і правовий статус родини.
53. ЛГБТ-рух в Україні XXI століття.
54. Маскулінність Київської Русі: літописні, літературні й билинні образи.
55. Статево-соціальна роль і правовий статус жінки в конфуціанському Китаї.
56. Поліандрія в первісних суспільствах.
57. Маскулінність у середньовічній Японії.
58. Ідея «звільнення жінки» в фемінізмі другої половини XX ст.
59. Сексизм у XXI ст.: дискримінація жінок і чоловіків.
60. Виховання дівчинки в Давньому Єгипті.
61. Гендерні відносини в папуасів за етнографічними матеріалами М. М. Миклухо-Маклая.
62. Проституція в підросійській Україні, XIX – початок XX ст.: переслідування, легалізація, лікарняно-поліцейський контроль, будинки розпусти, масштаби, етносоціальний і демографічний портрет повії.
63. Феномен «самотності в мережі» в XXI ст.
64. Роль жінки за канонами зороастризму.
65. Суспільство споживання та вплив консюмерізму на гендерні відносини (друга половина XX ст. – XXI ст.).
66. Гендерні відносини в країнах «народної демократії», 1950–1980-ті роки.
67. Призначення, праця й побут гейші.
68. Домашнє насилля над жінкою в Російській Федерації.

69. Вплив фрейдизму на сексуальну культуру в світі.
70. Гендерні відносини Русі мовою берестяних грамот.
71. Феномен «ведмедів» у гей-культурі.
72. Жіночі клуби в революційній Франції, 1790–ті роки.
73. Анархізм і фемінізм: ретроспективний погляд.
74. Маскулінність українських козаків.
75. Синдром безшлюбності в Японії на початку ХХІ ст.
76. Служба ізраїльських жінок у ЦАХАЛ.
77. Гей-культура античної Греції.
78. Феноменологія чайлдфрі в ХХІ ст.
79. «Везли-везли Галю темними лісами, прив'язали Галю до сосни косами»: гвалтування та інші сексуальні злочини доби Гетьманщини.
80. «Епідемія розірвання шлюбу» в Україні ХХІ ст.: причини, вплив на демографічні процеси, соціокультурні та соціально-психологічні наслідки.
81. Десекуалізація колективної свідомості в Радянському Союзі, 1930–1980-ті роки.
82. Гендер і ВІЛ-СНІД: між сексуальним максималізмом і сексуальним консерватизмом.
83. Гендерні відносини в Ефіопській імперії.
84. Боротьба з дискримінацією за статтю у сфері зайнятості в ХХ ст.
85. Ідеали фізичної краси в античному світі.
86. Сексологічні дослідження Кінсі: гендерний портрет США середини ХХ ст.
87. Феномен расово-змішаних шлюбів у США другої половини ХХ – у ХХІ ст.
88. Рух суфражизму у Великобританії в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.
89. Рух неформалів (бітників, хіпі) й сексуальна революція Західного Світу, 1950–1970-ті роки.
90. Еротика в кінематографії: лібералізація демонстрації голого тіла.
91. Переслідування нелегальних абортів у СРСР в 1930–1950-ті роки.
92. Марксистський фемінізм у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.
93. Сімейні відносини в державах Міжріччя, III–I тис. до н. е.
94. Народження й розвиток БДСМ-культури.
95. Феміністський рух на Заході в ХІХ – на початку ХХ ст.
96. Сексуальна злочинність в Україні у 1917–1921 рр.
97. Радикальний фемінізм ХХ ст.
98. Шлюб і родина індіанців Середнього Заходу в США.
99. Шлюб і сім'я в середньовічних державах історичного Судану.
100. Дошлюбний секс і соціальний статус «покриток» в Україні в дорадянській період.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Гендерна історія» складається з трьох розділів, які в цілому й висвітлюють формування та розвиток гендерних відносин, гендерний порядок, процеси гендерної соціалізації в минулому.

Розділ 1. Гендерна теорія й гендерна історія.

Розділ 2. Еволюція гендерних відносин у просторі всесвітньої історії.

Розділ 3. Гендерна історія України.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Теми

Розділ 1. Гендерна теорія й гендерна історія

Тема 1.1. Предмет і сутність гендерних досліджень.

Поняття гендера. Гендерні дослідження. Гендерні теорії. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Гендерні ролі та стереотипи.

Тема 1.2. Вступ до гендерної історії.

Предмет гендерної історії. Гендерний аналіз в історичній науці. Гендерна методологія в історії. Проблема приватного та публічного в гендерній історії. Історична фемінологія. Маскулінність як історія. Гендерна концепція в історії.

Розділ 2. Еволюція гендерних відносин у просторі всесвітньої історії

Тема 2.1. Становлення гендерної стратифікації в первісному суспільстві.

Поява екзогамних відносин в первісному суспільстві. Материнська родова громада. Родина й шлюб. Табу в сфері статевих відносин. Патріархальність у пізньому первісному суспільстві. Скіфська маскулінність. Міф про амазонок.

Тема 2.2. Гендерні відносини в стародавньому світі: Близький Схід, Індія, Китай.

Жіночі й чоловічі образи давньоєгипетської міфології. Шлюб та родина Давнього Єгипту. Статус єгипетської жінки. Виховання єгипетських хлопців і дівчат. Жіночі й чоловічі образи міфології Міжріччя. Шлюб та родина в Месопотамії. Статус вавилонської жінки. Храмова проституція в Месопотамії. Шлюб та родина в хетів. Гендерні відносини в Іудеї. Чоловіча та жіноча половини родини Персидської держави. Шлюб та родина у ведичному та індуїстському суспільствах. Культ Лінгама. Камасутра й сексуальна культура Індії. Род, клан, родина в Давньому Китаї. Конфуціанська родина. Давньокитайська еротологія. Жінка в імператорському палаці часів У Хоу.

Тема 2.3. Чоловік та жінка в епоху Античності.

Тілесність у сприйнятті античної філософії. Уявлення про призначення чоловіка й жінки. Правовий статус жінки. Шлюб у класичній Греції. Етруська гінекократія. Шлюб у Давньому Римі. Секс і сексуальність в античному світі. Гомосексуалізм в античному світі.

Тема 2.4. Гендерні відносини в епоху Середньовіччя.

Образи чоловіка та жінки в християнстві. Тілесність у середньовічній Європі. Шлюб і сім'я. Церква й жінка. Формування образу «прекрасної дами». Прихована сексуальність у середньовічній Європі. Полювання на відьом. Візантійська сім'я. Гендерні норми Візантії. Аскетизм та еротизм у країнах християнства східного обряду. Жінки в історії Східної Римської імперії. Ісламське розуміння гендеру. Жінка в мусульманській родині. Секс і полігамія в ісламі. Гендер країни Ямато.

Тема 2.5. Гендер від Ренесансу до Просвітництва: західний світ.

Призначення жінки й чоловіка в суспільній думці ранньомодерної Європи. Буденне життя чоловіка та жінки. Трансформації ідеалу краси. Тілесність в епохи Ренесансу, Бароко та Просвітництва. Формування «галантного» ставлення до жінки. Любов та шлюб. Сексуальність і девіації. Проституція. «Чоловічі» заняття жінки. Жінка в політиці.

Тема 2.6. Епоха боротьби за емансипацію жінки.

Французька революція та початок емансипації жінки. Суфражизм і фемінізм. «Жіноче питання» в політичній повістці та в громадській думці. Жінка – найманий робітник. Жінка й релігія. Руйнація традиційного єврейського гендерного світу. Любов і шлюб епохи промислової революції. Тілесність і сексуальність. Проституція й порнографія. Гендер у світлі реклами та моди.

Тема 2.7. Сексуальна революція XX століття й гендерна трансформація новітньої епохи.

Осмислення гендеру: інтелектуальні провісники сексуальної революції. Перша світова війна й гендер. Зміна правового статусу жінки в інтервоєнний період. Сексуальна емансипація жінки. Нацизм, фашизм і гендер. Фемінізм у міжвоєнний період. Друга світова війна й участь у ній жінок. Гендерні дослідження та їхній вплив на суспільну свідомість. Становлення статевого егалітаризму в Західному світі в повоєнний час. Суспільство споживання й гендер. Гендерні аспекти трудової діяльності в другій половині XX ст. Права жінок у другій половині XX ст. Проблеми й шляхи досягнення гендерної рівності наприкінці XX – на початку XXI ст. Вестернізація й глобалізація статевої лібералізації. Боротьба за право на існування та визнання ЛГБТ-спільноти. Криза традиційної сім'ї. Самотність. Тілесність і сексуальність у XXI ст.: реальність і образність в мережах.

Розділ 3. Гендерна історія України.

Тема 3.1. Гендерні відносини в Україні-Русі.

Гендерні відносини в східних слов'ян у дохристиянську епоху. Християнство й статі. Правовий статус давньоруської жінки. Шлюб і родина в Русі. Повсякденність чоловіка й жінки середньовічної Русі. Гендерні стереотипи Русі: маскулінність і фемінність. Тілесність і сексуальність русичів.

Тема 3.2. Гендерна культура ранньомодерної України.

Ренесансний вплив на соціальну роль статі. Барокова маскулінність українського козака. Українки в творенні культури, XVI – перша половина XVII ст. Козаччина: ідеали краси; дошлюбні відносини; шлюб і кохання; тілесність і сексуальність.

Тема 3.3. Гендерна історія України імперської доби.

Любов та шлюб в умовах суспільно-економічних трансформацій. Чоловік і жінка в аграрному світі. Статі в міському середовищі. Повсякдення чоловіків і жінок у дворянських гніздах. Дворянські гареми з кріпачок. Початок емансипації жінок у Наддніпрянщині: жіноча освіта, розширення прав жінок, соціальний захист. Гендерні відносини на західноукраїнських землях. Феміністичний рух в Україні. «Жіноче питання» в підросійській Україні. Український суспільно-політичний рух і жінки. Нелегальна та легальна проституція. Тілесність і сексуальність. Л. фон Захер-Мазох: українські сторінки біографії; ідея випробування тілесного та душевного болю.

Тема 3.4. Гендерні відносини в радянській Україні.

Ідея звільнення статей в марксизмі. Більшовицька емансипація жінки. Сексуальний максималізм 1920-х років. Повернення до консервативного гендерного порядку: «чоловіча» та «жіноча» соціальні ролі, керована громадська діяльність жінки, переслідування представників ЛГБТ, заборона абортів, пропаганда статевої стриманості та критика сексології. Гендер в УРСР і Друга Світова війна. Радянська родина: пропагандистський міф і реалії, тілесність і сексуальне життя, повсякденність чоловіків і жінок в парадигмі дозвілля. Аборти в радянській Україні.

Тема 3.5. Гендерна реконструкція українського суспільства наприкінці XX – у XXI ст.

Відкрите суспільство й злам радянської стереотипізації шлюбу й кохання. Формування суспільства споживання та гендер: стереотипізація «чоловічого» та «жіночого» в ринкових умовах. Питання гендерної рівності в незалежній Україні. Феномен «заробітчанства» та гендерні відносини. Криза маскулінності – фемінізація чоловіків. Сексуальна просвіта: від «газетної самоосвіти» та сексуального навчання, проблема доступності психологічної й сексологічної підтримки статей. Дошлюбний секс і аборти в Україні. Епідемія розлучень. Віртуальні знайомства. Самотність чоловіків і жінок. ЛГБТ-рух в Україні.

Порнографія і проблема легалізації сексуальних послуг. Проблема насилля в сім'ї.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
Лекції		Практ.	Самост.	Консульт.	
Розділ 1. Гендерна теорія й гендерна історія					
Тема 1.1. Предмет і сутність гендерних досліджень	9	2	2	5	
Тема 1.2. Вступ до гендерної історії	9	2	2	5	
Розділ 2. Еволюція гендерних відносин у просторі всесвітньої історії					
Тема 2.1. Становлення гендерної стратифікації в первісному суспільстві	9	2	2	5	
Тема 2.2. Гендерні відносини в стародавньому світі: Близький Схід, Індія, Китай	9	2	2	5	
Тема 2.3. Чоловік та жінка в епоху Античності	10	2	2	6	
Тема 2.4. Гендерні відносини в епоху Середньовіччя	9	2	2	5	
Тема 2.5. Гендер від Ренесансу до Просвітництва: західний світ	9	2	2	5	
Тема 2.6. Епоха боротьби за емансипацію жінки	9	2	2	5	
Тема 2.7. Сексуальна революція ХХ століття й гендерна трансформація новітньої епохи	10	2	2	6	
Розділ 3. Гендерна історія України					
Тема 3.1. Гендерні відносини в Україні-Русі	9	2	2	5	
Тема 3.2. Гендерна культура ранньомодерної України	7		2	5	
Тема 3.3. Гендерна історія України імперської доби	7		2	5	
Тема 3.4. Гендерні відносини в радянській України	7		2	5	
Тема 3.5. Гендерна реконструкція українського суспільства наприкінці ХХ – у ХХІ ст.	7			5	2
Усього годин	120	20	26	72	2

7.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Предмет і сутність гендерних досліджень	2
2	Вступ до гендерної історії	2
3	Становлення гендерної стратифікації в первісному суспільстві	2
4	Гендерні відносини в стародавньому світі: Близький Схід, Індія, Китай	2
5	Чоловік та жінка в епоху Античності	2
6	Гендерні відносини в епоху Середньовіччя	2
7	Гендер від Ренесансу до Просвітництва: західний світ	2
8	Епоха боротьби за емансипацію жінки	2
9	Сексуальна революція XX століття й гендерна трансформація новітньої епохи	2
10	Гендерні відносини в Україні-Русі	2
Разом		20

7.4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Предмет і сутність гендерних досліджень	2
2	Вступ до гендерної історії	2
3	Становлення гендерної стратифікації в первісному суспільстві	2
4	Гендерні відносини в стародавньому світі: Близький Схід, Індія, Китай	2
5	Чоловік та жінка в епоху Античності	2
6	Гендерні відносини в епоху Середньовіччя	2
7	Гендер від Ренесансу до Просвітництва: західний світ	2
8	Епоха боротьби за емансипацію жінки	2
9	Сексуальна революція XX століття й гендерна трансформація новітньої епохи	2
10	Гендерні відносини в Україні-Русі	2
11	Гендерна культура ранньомодерної України	2
12	Гендерна історія України імперської доби	2
13	Гендерні відносини в радянській Україні	2
Разом		26

7.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Предмет і сутність гендерних досліджень	5
2	Вступ до гендерної історії	5
3	Становлення гендерної стратифікації в первісному суспільстві	5
4	Гендерні відносини в стародавньому світі: Близький Схід, Індія, Китай	5
5	Чоловік та жінка в епоху Античності	6
6	Гендерні відносини в епоху Середньовіччя	5
7	Гендер від Ренесансу до Просвітництва: західний світ	5
8	Епоха боротьби за емансипацію жінки	5
9	Сексуальна революція XX століття й гендерна трансформація новітньої епохи	6
10	Гендерні відносини в Україні-Русі	5
11	Гендерна культура ранньомодерної України	5
12	Гендерна історія України імперської доби	5
13	Гендерні відносини в радянській Україні	5
14	Гендерна реконструкція українського суспільства наприкінці XX – у XXI ст.	5
Разом		72

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

- А. Біблія
- Б. Коран
- В. Трипітака

1. Аз Хакім. TRANS. Дослідження гендерної ідентичності та гендерної дисфорії. Практичне керівництво. К.: Центр навчальної літератури, 2025. 276 с.
2. Берд М. Жінки та влада. Маніфест. К.: Creative Women Publishing, 2024. 128 с.
3. Вісліч Т., Табенська Ю. Любощі. Шлюб та сексуальне життя селян Речі Посполитої XVII–XVIII століть. К.: Локальна історія, 2024. 376 с.
4. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / Під ред. Л. Гентош, О. Кісь. Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. 250 с.
5. Голланд Д. Коротка історія мізогінії. Найдавніше упередження у світі. К.: ARC.UA, 2024. 352 с.
6. Дебра Со. Кінець гендеру. Розвінчання міфів про стать та ідентичність. К.: Наш формат, 2023. 256 с.
7. Демчук С. Доба постів і карнавалів. Як жили, пили і кохалися у середньовіччі. К.: Віхола, 2024. 336 с.

8. Енгельс Ф. Походження сім'ї, приватної власності і держави у зв'язку з дослідженнями Льюїса Г. Моргана. К.: Політвидав України, 1981. 186 с.
9. Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства: збірник наукових праць / за наук. ред. Г. Грінченко, К. Кобченко, О. Кісь. К.: ТОВ «АРТ КНИГА», 2015. 335 с.
10. Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. Харків: КСД, 2016. 224 с.
11. Ігнатенко І. Тіло, секс, шлюб. Історія інтимних стосунків в українських традиціях. К.: Віхола, 2023. 256 с.
12. Ігнатенко І. Чоловіче тіло у традиційній культурі українців. Харків: КСД, 2016. 224 с.
13. Історія європейської ментальності / За ред. Петера Дінцельбахера. Львів: Літопис, 2004. 720 с.
14. Кімел Майкл С. Гендероване суспільство. К.: Сфера, 2003. 490 с.
15. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст.): монографія. Львів: б. в., 2012. 287 с.
16. Кон І. С. Вступ до сексології. К.: Либідь, 1991. 304 с.
17. Левченко К. Гендерне тяжіння: виклики та рішення. Харків: Фоліо, 2019. 320 с.
18. Малабу К. Стерте задоволення. Клітор і мислення. К.: Контур, 2025. 140 с.
19. Марценюк Т. Електронна книга Безстрашні. Історія українського фемінізму в інтерв'ю. К.: Creative Women Publishing, 2024. 282 с.
20. Маєрчик М. Ритуал і тіло: українські обряди переходу. К.: Критика, 2024. 272 с.
21. Махній М. М. Еволюція інтимності: від Едему до Мережі. К.: Academia.edu, 2017. 520 с.
22. Мілет К. Сексуальна політика. К.: Основи, 1998. 619 с.
23. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 1], ч. 1. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 445 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
24. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 1], ч. 2. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 382 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
25. Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження у 5 т. [наук. ред. М. Гримич]. К.: Дуліби, 2012. Т. 3: Зрілість. Жіноцтво. Жіноча субкультура. 2012. 480 с.
26. Основи теорії гендеру: навчальний посібник / Відповід. ред. М. М. Скорик. К.: К. І. С., 2004. 536 с.
27. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.): Колективна монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 2], ч. 1–2. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 351 с. (З історії повсякденного життя в Україні).

28. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.): Колективна монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 2], ч. 3. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 336 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
29. Раєн К., Джета К. Світанок сексу. К.: Темпора, 2012. 506 с.
30. Рош А. Перша Стать. К.: Основи, 2018. 248 с.
31. Смоляр Л. Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогоденні: монографія. Одеса: Астропринт, 1999. 440 с.
32. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко; Ред.-упоряд. Н. О. Лаас; Авт. кол.: О. Г. Бажан, П. М. Бондарчук, В. К. Борисенко, О. В. Булгакова, В. М. Даниленко, П. І. Киричевський, В. О. Крупина, Н. О. Лаас, В. М. Мазур, М. К. Смольницька, Н. М. Хоменко, В. П. Швидкий, О. В. Янковська. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2014. 697 с.
33. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2012. 786 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
34. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 2: Інструмент насолоди. Харків: ОКО, 1999. 288 с.
35. Badiou, Alain. Truong, Nicolas. *Eloge de l'amour*. Paris: FLAMMARION, 2016. 112 p.
36. Delumeau J. *Le Péché et la peur La culpabilisation en Occident (XIIIe – XVIIIe siècle)*. Paris: Fayard, 1983. 742 p.
37. Forel A. *La question sexuelle: exposée aux adultes cultivés*. Paris: G. Steinheil, 1906. 603 p.
38. Foucault M. *Histoire de la sexualité I: La volonté de savoir*. Paris, Gallimard, coll. «Tel», 1994, 211 p.
39. Fuchs E. *Geschichte der erotischen Kunst*. Outlook Verlag, 2022. 552 p.
40. Healey, D. *Homosexual Desire in Revolutionary Russia: The Regulation of Sexual and Gender Dissent*. Chicago: University of Chicago Press, 2001. 376 p.
41. *History of Women in the West, Volume I: From Ancient Goddesses to Christian Saints* / Edited by Pauline Schmitt Pantel. Harvard University Press, 1992. 247 p.
42. Kinsey A. C., Pomeroy W. B., Martin C. E. *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia, PA: W.B. Saunders, 1948. 787 p.
43. Kinsey A. C., Pomeroy W. B., Martin C. E., Gebhard P. H. *Sexual Behavior in the Human Female*. Philadelphia, PA: W.B. Saunders, 1953. 896 p.
44. Le Goff, Jacques. Truong, Nicolas. *Une histoire du corps au Moyen-Âge*. Paris: Liana Levi, 2003. 200 p.
45. *Les penseurs de l'intime*. Paris: Coédition Editions de l'Aube/Le Monde, 2021. 177 p.
46. Reich W. *The sexual revolution. Toward a self-governing character structure*. N-Y: Orgone Institute Press, 1945. 273 p.

Додаткові:

1. Альков В., Робак І. Проблема проституції на теренах Харківської губернії у XVIII – на початку XX ст.: соціальний та медичний аспекти. *Краєзнавство*. 2016. № 3-4. С. 147–158.
2. Альчук М. Філософсько-правові засади гендерної культури в Україні. *Філософська антропологія та сучасність (пам'яті В. Г. Табачковського)*. К.: Стилос, 2008. С. 377–388.
3. Балади. Кохання та дошлюбні взаємини / Упорядники: О. І. Дей, А. Ю. Ясенчук, А. І. Іваницький. К.: Наукова думка, 1987. 472 с.
4. Балущок В. Обряди ініціації українців та давніх слов'ян. Львів; Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 1998. 216 с.
5. Балади. Родинно-побутові стосунки / Упорядники: О. І. Дей та ін. К.: Наукова думка, 1988. 528 с.
6. Бандурка: Українські сороміцькі пісні / Упоряд. М. Сулима. К.: Дніпро, 2001. 280 с.
7. Барков І. Деякі аспекти з історії проституції м. Олександрівськ другої половини XIX – початку XX ст. Частина І. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/doslidzhennya/1358-illia-barkov-deiaki-aspekty-z-istorii-prostytutsii-m-oleksandrivsk-druhoi-polovyny-khikh--pochatku-khkh-st-chastyna-i>.
8. Барков І. Деякі аспекти з історії проституції м. Олександрівськ другої половини XIX – початку XX ст. Частина 2. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/doslidzhennya/1360-illia-barkov-deiaki-aspekty-z-istorii-prostytutsii-m-oleksandrivsk-druhoi-polovyny-khikh--pochatku-khkh-st-chastyna-ii>.
9. Бовуар С. де. Друга стаття. Т. 1. К.: Основи, 1994. 390 с.; Т. 2. К.: Основи, 1995. 392 с.
10. Боплан Г. Л. В. де. Опис України. Львів: Мета, 1998. 179 с.
11. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. К.: Наукова думка, 1988. 188 с.
12. Брос О. Жінки та війна. Листи України до вільного світу / упоряд. О. Брос. Бостон: Academic Studies Press, 2024. 306 с. URL: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcgclclefindmkaj/https://ua.boell.org/sites/default/files/2024-02/bross-boell-web.pdf>.
13. Буряк Л. Жінка в українському соціумі: історичні студії другої половини XIX ст. – початку XX ст. *Українознавчий альманах*. 2011. Вип. 6. С. 67–71.
14. Вислоцька М. Мистецтво кохання. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Wislocka_Michalina/Mystetstvo_kokhannia/.
15. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. К.: Оберіг, 1993. 590 с.
16. Гейдар Л., Довбах А. Быть лесбиянкой в Украине: обретая силу. К.: б. в., 2007. 122 с.
17. Гендер і сексуальність: хрестоматія / ред. В. Гайденко. Суми: Університетська книга, 2025. 140 с.

18. Гендер по-радянськи: навантаження жінки в СРСР звужувало коло обов'язків чоловіка. URL: <http://tyzhden.ua/History/44370>.
19. Гессел К. Історія мистецтва без чоловіків. К.: ArtHuss, 2024. 512 с.
20. Грабовська І. Гендерна рівність як проблема конституціоналізму доби Української революції 1917–21 років. *Незалежний культурологічний часопис*. 2003. Вип. 27. С. 111–112.
21. Грабовська І., Купцова Т., Тально Т. Репрезентація архетипів у гендерних стереотипах української культури. К.: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 196 с.
22. Гришко В., Лівчук С. Історичні передумови формування гендерної нерівності у суспільстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 2. С. 141–145.
23. Гуревич З. А., Ворожбит А. І. Статеве життя селянки. К.: Медвидав, 1931. 107 с.
24. Герлінг Др. Дівчина, з якою не треба женитися? Нью-Йорк: б. в., 1965. 23 с.
25. Давньоєгипетська література в українських перекладах / ред. та упоряд. Миколи Тарасенка; передм. Миколи Тарасенка, Дар'ї Зіборової. Київ-Харків: Видавець Олександр Савчук, 2022. 256 с.
26. Диса К. Історія сексуальності ранньомодерної доби: уявлення і дискусії на зламі XX і XXI століть. *Соціум. Альманах соціальної історії*. 2010. Вип. 9. С. 392–401.
27. Довга Л. Уявлення про гріх та чесноту в українських текстах XVII ст. *Соціум. Альманах соціальної історії*. 2003. Вип. 3. С. 241–248.
28. Дягілев В. М. Історичні аспекти гендерної політики в Україні (соціально-правовий статус жінки в українській історії). *Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-7 грудня 2002 р.)*. К.: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді; Український ін-т соц. дослідж., 2002. С. 75–78.
29. Ендшю Д. Е. Секс та релігія. Від балу цноти до благословенної гомосексуальності. Львів: Вид-во Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр, 2017. 304 с.
30. Жінки на війні / упоряд. Х. Парубій, І. Берлянд. К.: Дух і Літера, 2024. 208 с.
31. Жінки та історія: гендерні виміри повсякденного життя (1970–1980-ті роки) / Наук ред. О. Кісь, Т. Мелашвілі. К.: б. в., 2021. 62 с.
32. Захер-Мазох, Леопольд фон. Вибрані твори. Львів: ЛГУ, 1999. 383 с.
33. Іванова М. КИЇВ. ЖІНКИ. ВІЙНА. Збірка спогадів і роздумів жінок про життя в столиці у період повномасштабного вторгнення. К.: Креативна агенція «Артіль», 2023. 226 с.
34. Ігнатенко І., Оприско О. «Ідеальна жінка»: уявлення про жіночу красу в СРСР у 1920–1930-ті роки. *Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць*. Вип. 42. С. 178–183.
35. Ігнатенко І. «Любострасні» хвороби: погляди на етіологію та лікування методами народної медицини. *Етнічна історія народів Європи*. 2011. Вип. 35. С. 97–102.

36. Калуга В. Ф. Приречена сексуальністю. Проблема ідентичності людини з огляду на її сексуальну природу: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2011. 488 с.
37. Камасутра. Харків: Фоліо, 2023. 288 с.
38. Кісь О. Дефініції фемінізму. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2000. № 17. С. 14–21.
39. Кісь О. Р. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології. *Український історичний журнал*. 2012. № 2. С. 159–172.
40. Кісь О. Р. Жіночий досвід ГУЛАГу: стан досліджень та джерельні ресурси в українському контексті. *Український історичний журнал*. 2016. № 3. С. 125–138.
41. Козуля О. Жінки в історії України. К.: УЦДК, 1993. 255 с.
42. Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу. Історико-етнографічний нарис. К.: Наукова думка, 1966. 198 с.
43. Кривоший О. П. Жінка в суспільному житті України за часів козаччини: історичні розвідки. Запоріжжя: Поліграф, 1998. 67 с.
44. Кривоший О. П. Материзна. Жінка в правовій культурі українського народу (X – пер. пол. XVII ст.). Запоріжжя: Поліграф, 2001. 95 с.
45. Кругляк М. Аборт – злочин чи особисте право кожної жінки (на прикладі підросійської України XIX – початку XX ст.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Збірник наукових праць*. 2021. Вип. 37. С. 17–31.
46. Кудінов Д. В. Виховання хлопців у Давньому Римі: соціокультурний вимір. *Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи: матер. VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 19 квітня 2019 р.)* / ред. колегія: В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, В. М. Король та ін. Суми: СумДУ, 2019. С. 72–90.
47. Кудінов Д. До питання про виховання в Давньому Римі. *Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики: збірник матеріалів конференції* / За заг. ред. Г. Л. Єфремової, С. М. Луценко, Л. П. Івашини. РВВ СОШПО, Суми, 2020. С. 142–148.
48. Кудінов Д. В. Правове регулювання проституції в Російській імперії. *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри: матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 23 квітня 2021 року)*. Суми: СумДУ, 2021. С. 106–112.
49. Кудінов Д. В. Проблема кризи батьківства в роботах Ігоря Кона: бібліографічний аналіз. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць*. 2010. Вип. 7. С. 229–236.
50. Кухаренко О. О. Елементи сексуальної культури в тотемічних обрядах і тваринному культі. *Культура України: зб. наук. пр.* 2013. Вип. 40. С. 75–84.
51. Кухаренко О. О. Сексуальна культура та правомірність використання цього терміна в культурологічних дослідженнях. *Культура України: зб. наук. пр.* 2012. Вип. 38. С. 94–104.
52. Ленг О. Тіло кожного. Книга про свободу. Львів: Видавництво Грушка, 2024. 336 с.

53. Лемб К. Наші тіла – їхнє поле бою. Що війна робить з жінками. Житомир: Видавництво «Видавництво», 2024. 368 с.
54. Лозинський Й. І. Українське весілля. К.: Наукова думка, 1992. 174 с.
55. Маєрчик М. Дошлюбні інтимні стосунки серед молоді в селах і містах Східної та Центральної України на початку ХХ століття. *Україна Модерна*. № 6 (17). 2010. С. 101–112.
56. Маєрчик М., Боярик О. Криптадії Федора Вовка. Винайдення сороміцького. Етнографія сексуальності на межі ХІХ–ХХ століть. К.: Критика, 2018. 484 с.
57. Маларек В. Наташі: сучасна світова секс-торгівля. К.: б. в., 2004. 299 с.
- Марценюк Т. Гендерна рівність та недискримінація на практиці. К.: Комора, 2021. 176 с.
58. Маслійчук В. Девіантна поведінка жінки на Слобожанщині у 80-х – 90-х рр. ХVІІІ ст. (за матеріалами повітових судів Харківського намісництва). Соціум. Альманах соціальної історії. Вип. 5. С. 197–215.
59. Олійник Н. Жіноча преса в Україні: минуле та сучасність. *Незалежний культурологічний часопис*. 2003. Вип. 27. С. 97–102.
60. Орлова Т. В. Жінка в історії України. Автореф. дис. ... докт. іст. наук: 07.00.06. К., 2010. 33 с.
61. Орлова Т. В. Українська селянка за умов колективізації та голодомору: історіографічний аналіз. *Етнічна історія народів Європи*. 2009. Вип. 28. С. 55–64.
62. Орлова Т. В. Історіографічний огляд здобутків науковців діаспори минулого століття у вивченні українського жіночого руху. *Гілея*. 2009. Вип. 24. С. 131–138.
63. Орлова Т. В. Фемінізм в Україні: проблема та історіографія. *Історичний журнал*. 2009. № 4. С. 47–58.
64. Пансевич Ю. В. Історичні витoki питання гендерної рівності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: право*. 2013. Вип. 23. Ч. 1. Т. 1. С. 80–82.
65. Пушкарьова Н. Жіночі та чоловічі уста у церковному та світському дискурсах доіндустріальної Росії Х – початку ХІХ ст. *Етнографія статевого життя і тілесності*. К.: б. в., 2013. С. 149–172.
66. Рябченко О. Гендерна історія. *Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів: Збірник*. Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. С. 19–22.
67. Спільне. 2013. № 6: Гендер і праця. URL: <https://commons.com.ua/uk/zhurnal-spilne-6-gender-i-pratsya/>.
68. Українки в історії / Під ред. В. Борисенко. К.: Либідь, 2004. 324 с.
69. Уте, Ерхард. Хороші дівчатка відправляються на небеса, а погані – куди захочуть. К.: Омега-Принт, 2016. 192 с.
70. Федченко Є. Е. Гендер та сексуальність у релігійних і соціально-політичних практиках та візуальній культурі Давнього Риму (І ст. до Р. Х. – І ст. після Р. Х.). Дис. ... докт. філ.: 032. К., 2021. 276 арк.
71. Федченко Є. Гендерно-соціальна модель Давнього Риму: військовий та колоніальний аспекти. *Věda a perspektivy*. 2021. № 2 (2). С. 107–115.

72. Федченко Є. Сексуальність і гумор у Давньому Римі: переосмислення та нові варіації. *Етінак*. 2019. № 3 (27). С. 189–200.
73. Філіпенко Л. Російські жіночі журнали початку ХХ століття: розмаїття типів та напрямів. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: збірник наукових праць*. 2011. Вип. 14. С. 307–316.
74. Фройд З. Психологія сексуальності. Харків: Фоліо, 2018. 153 с.
75. Фромм Е. Мистецтво любові. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 192 с.
76. Хамітов Н. Екзистенційний вимір статі. *Людина в есенційний та екзистенційних вимірах*. К.: Наука думка, 2004. С. 223–244.
77. Швидкий В. Гендер по-шахтарські. *Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика*. 2017. Вип. 22. С. 187–203.
78. Шкіряк-Нижник З. А., Непочатова Е. І. Дівчинка – дівчина – жінка – мати. К.: Т-во «Знання» УРСР, 1989. 48 с.

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

1. Навчальні аудиторії, які обладнанні для проведення лекційних і семінарських занять.
2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, екран.